

Diş Hekimlerinin Uzmanlık/Doktora Eğitimine Katılma Motivasyonları ve Eğitimleri Sonunda Gelecek Hedeflerinin Değerlendirilmesi

Evaluation of Motivation of Dentists to Participate in Residency/Doctoral Education and Future Goals at the End of Their Education

Uzm. Dt. Özlem KAHVECİ

Pendik Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi, İstanbul
Orcid ID: 0000-0002-0873-2033

Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe Nur ŞAHİN

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi,
Ahmet Keleşoğlu Diş Hekimliği Fakültesi,
Çocuk Diş Hekimliği Anabilim Dalı, Karaman
Orcid ID: 0000-0002-7617-9719

Geliş tarihi: 21.04.2022

Kabul tarihi: 19.05.2024

doi: 10.5505/yeditepe.2024.42744

Yazışma adresi:

Uzm. Dt. Özlem KAHVECİ

Pendik Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi, İstanbul

Adres: Pendik Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi, İstanbul

Tel: 0533 252 24 92

E-posta: dtozlemkahveci52@gmail.com

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı, uzmanlık/doktora yapmakta olan diş hekimlerinin uzmanlık/doktora eğitimine katılma motivasyonlarını etkileyen faktörleri ve eğitimlerinin sonunda gelecek hedeflerini değerlendirmektir.

Gereç ve Yöntem: Bu çalışmanın verileri, 23 sorudan oluşan anketin farklı illerde bulunan 101 doktora/uzmanlık öğrencisinin kendileri tarafından yanıtlanmasıyla elde edilmiştir. İstatistiksel analiz için Ki-kare analizi, Fisher's Exact testi ve Pearson Ki-kare analizi kullanılmıştır ($p=0,05$).

Bulgular: Prestij ve unvan sahibi olmak (%43,56) ile akademik alanda ilerlemek (%39,6), bu eğitim programlarına başvurmak için başlıca sebeplerdir. Akademik alanla ilerlemek için doktora/uzmanlık eğitimine başvurduğunu belirten 40 kişiden yalnızca 24 kişi eğitim programları bittiğinde üniversitede çalışmak istediklerini belirtmiştir ($p<0,05$). Katılımcıların çoğu; uzmanlık/doktora programına katılmadan önceki gelecek planlarının eğitimleri sırasında değiştiğini (%56,44), sağlıkta şiddet haberlerinin gelecekteki mesleki hedeflerini engellediğini düşündüğünü (%64,36) ve eğitimlerinin bitiminde özel sektörde çalışmak istediklerini (%71,29) belirtmişlerdir ($p>0,05$).

Sonuç: Akademisyenliğin pek tercih edilmemesi nedeniyle, ileride diş hekimliği temel eğitiminin, özellikle yakın zamanda açılan fakültelerde, sektöre uğrayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Diş hekimliği, eğitim, doktora, uzmanlık.

ABSTRACT

Aim: The purpose of the this study was to evaluate of factors the motivation of dentists to participate in specialization/Phd education and future goals at the end of their education.

Materials and Method: The data of this study were obtained by answering a questionnaire consisting of 23 questions by 101 doctoral/specialty students from different cities themselves. Chi-square analysis, Fisher's Exact test and Pearson Chi-square analysis were used for statistical analysis.

Results: Prestige and title (43.56%) and academic advancement (39.6%) are the main reasons for applying to these training programs. Out of 40 people who stated that they applied for doctorate/specialty education to advance in the academic field, only 24 people stated that they wanted to work at the university when their education programs were completed ($p<0.05$). Most of the participants stated that their future plans before participating in the specialty/doctorate program changed during their education (56.44%), the news of violence in health prevented their future professional goals (64.36%), want to work in the private clinics (71.29%) when

the education finishes ($p>0.05$).

Conclusion: Due to the fact that academics is not preferred much, it is thought that the basic education of dentistry may be interrupted in the future, especially in faculties that have been opened recently.

Keywords: Dentistry, education, doctarate, residency.

GİRİŞ

Diş hekimliği lisansüstü programından mezun olan kişiler diş hekimi olarak hemen iş hayatına atılabildikleri gibi, dilerlerse Diş hekimliğinde Uzmanlık Sınavı'na (DUS) ya da üniversitelerin anabilim dalları tarafından açılan doktora programlarına girerek istedikleri bir alanda uzmanlaşabilmektedirler. Doktor öğretim üyesi olarak akademik kariyere başlamak için ise, öncelikle bir alanda uzmanlık veya doktora programını tamamlamış olmak gerekmektedir.

Doktora ve uzmanlık eğitimi, Tıpta Uzmanlık Kurulu'nun (TUK) hazırlamış olduğu müfredata göre tüm teorik ve pratik uygulamaları kapsayan bir mezuniyet sonrası eğitim programıdır. Uzmanlık öğrencilerine devlet tarafından eğitim süresince maaş ödenmektedir. Doktora eğitiminde maaş ödemesi bulunmamakla birlikte, uzmanlık eğitimine nazaran genellikle daha uzun sürmektedir. Uzmanlık eğitiminde diğer bazı bölümlerle rotasyonlar bulunurken doktora programında bulunmamaktadır. Her iki programdan da mezun olabilmek için tez şartı bulunmaktadır.^{1,2}

Ülkemizde 26.04.2011'de yayınlanan 27916 sayılı Resmî Gazete'de diş hekimliği; Ağız, Diş ve Çene Radyolojisi, Ağız, Diş ve Çene Cerrahisi, Periodontoloji, Endodonti, Protetik Diş Tedavisi, Çocuk Diş Hekimliği, Ortodonti ve Restoratif Diş Tedavisi şeklinde 8 ayrı uzmanlık dalına ayrılmıştır.¹ Mezuniyet sonrası uzmanlık veya doktora programları, genel diş hekimliği eğitiminin yetersiz kaldığı durumlarda daha spesifik gereksinimleri karşıladığı için önemli bir role sahiptir.² Diş hekimlerinin uzmanlaşma eğilimlerinde çalışma saatleri, prestij ve statü, iyi gelir elde edebilme, yurt dışında çalışma olanağı, ailede ve yakın çevrede diş hekimi bulunması, kişisel merak ve ilgi gibi faktörlerin etkili olduğu belirtilmiştir.³ Birçok yeni mezun ve son sınıf öğrencisinin, yalnız başına klinikte hasta tedavi edecek özgüvene sahip olmadığı ve yeterince hazır hissetmediği de bildirilmiştir.⁴ Buna göre; karşılaşılabilecek vakaların karmaşıklığı ve uzmanlığın getirdiği entelektüel birikimin de hekimlerin uzmanlığa eğilimini etkileyen nedenler arasında sayılabilmektedir.⁵

Diş hekimliği öğrencilerinin gelecekteki kariyer hedeflerinde uzmanlık olup olmadığı birçok ülkede yapılmış olan çeşitli anket çalışmalarıyla değerlendirilmiştir. Bu tür çalışmalar sağlık alanında insan kaynağı planlaması için çok önemli çalışmalardır. Daha önceki çalışmalardan elde edilen sonuçlar, diş hekimliği öğrencilerinin kariyer

seçimleriyle ilgili çok çeşitli bakış açıları göstermiştir.⁶⁻¹⁷ 2021 yılı itibarıyla Türkiye'de toplam 103 diş hekimliği fakültesi mevcut olmakla birlikte, 15 fakültede henüz eğitim başlamamıştır.¹⁸ Uzmanlık /doktora eğitiminden beklenen teorik veya pratik faydanın yanında bir diğer fayda da diş hekimliği eğitiminde akademisyen istihdamıdır ki bu konu ile ilgili ülkemizdeki uzman hekimlerin eğiliminin ne düzeyde olduğu ile ilgili bir makaleye rastlanmamıştır. Amacımız bu anket çalışması ile her iki programda eğitim alan diş hekimlerinin motivasyonları, gelecekteki kariyer planları ve buna bağlı olarak Türkiye'deki üniversitelerdeki öğretim üyesi gereksinimlerinin karşılanıp karşılanamayacağını değerlendirmektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmamız, önceden oluşturulmuş 23 soruluk anket çalışmasının Türkiye'nin farklı şehirlerinde uzmanlık ve doktora yapmakta olan kişilere uygulanması ile gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda farklı il ve üniversitelerde bulunan toplam 101 kişiye ulaşılmıştır. Kişilerden, etik nedenler ve cevapların güvenilirliği gözetilerek isimleri ya da çalıştıkları kurumların bilgileri istenmemiştir. Anket çalışması, Google Formlar (Google Inc., 2017, Kaliforniya, ABD) üzerinde düzenlenerek kişilere mail ve mesaj yoluyla ulaştırılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler IBM SPSS V.25 (IBM, Armonk, NY, ABD) paket programı ile analiz edilmiştir. Tüm parametrelere ilişkin betimleyici istatistikler değerlendirilmiştir. Nominal değişkenlerin grupları arasındaki ilişkiler incelenirken Ki-kare analizi uygulanmıştır. Sonuçlar yorumlanırken anlamlılık düzeyi olarak 0,05 kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışmamızdaki uzmanlık öğrencilerinin %79,22'si ve doktora öğrencilerinin %54,17'si kadınlardan; uzmanlık öğrencilerinin %20,78'i ve doktora öğrencilerinin %45,83'ü erkeklerden oluşmaktadır ($p<0,05$) (Tablo 1). Çalışmaya katılan uzmanlık öğrencilerinin %9,09'u ve doktora öğrencilerinin %37,5'i uzmanlık/doktoralarını lisansüstü eğitimlerini tamamladıkları üniversitede yaparken; uzmanlık öğrencilerinin %90,91'i ve doktora öğrencilerinin %62,5'i uzmanlık/doktoralarını lisansüstü eğitimlerinin tamamladıkları üniversiteden farklı bir üniversitede yapmaktadır ($p<0,05$) (Tablo 1).

Tablo 1. Uzmanlık ve doktora öğrencileri ile demografik bilgiler ve programa ilişkin bilgiler arasındaki ilişkiler

		Uzmanlık öğrencisi		Doktora öğrencisi		Toplam		Ki Kare Testi	
		n	%	n	%	n	%	Ki Kare	p
		Cinsiyet	Kadın	61	79,22	13	54,17	74	73,27
Erkek	16		20,78	11	45,83	27	26,73		
Toplam	77		100	24	100	101	100		
Yaş	23-25 yaş	19	24,68	3	12,5	22	21,78	2,507	0,474
	26-30 yaş	47	61,04	15	62,5	62	61,39		
	30-35 yaş	34	44,16	5	20,83	14	13,86		
	35 yaş ve üstü	2	2,6	1	4,17	3	2,97		
	Toplam	77	100	24	100	101	100		
Ailenin ortalama aylık kazancı	3.000 TL altı	4	5,19	3	12,5	7	6,93	4,278	0,233
	3.000-6.000 TL arası	12	15,58	3	12,5	15	14,85		
	6.000-10.000 TL arası	34	44,16	6	25	40	39,6		
	10.000 TL ve üstü	27	35,06	12	50	39	38,61		
	Toplam	77	100	24	100	101	100		
Ailede veya yakın çevrede uzmanlık/doktora eğitimi almış birisi olma durumu	Var	28	36,36	10	41,67	38	37,62	0,052	0,82
	Yok	49	63,64	14	58,33	63	62,38		
	Toplam	77	100	24	100	101	100		
Uzmanlık/doktora eğitimi yapmayı istemedi etkili olan kişiler	Kendim	60	77,92	19	79,17	79	78,22	5,257	0,262
	Ailemden biri	4	5,19	3	12,5	7	6,93		
	Diş hekimi olan arkadaşım	3	3,9	2	8,33	5	4,95		
	Diş hekimi olmayan bir arkadaşım	1	1,3	0	0	1	0,99		
	Lisansüstü eğitim sırasında dersime giren asistan veya hocam	9	11,69	0	0	9	8,91		
Toplam	77	100	24	100	101	100			
Uzmanlık/doktora eğitiminde bulunan bölümü isteyecek seçme durumu	Ever	66	85,71	23	95,83	89	88,12	Fisher's exact	0,285
	Hayır	11	14,29	1	4,17	12	11,88		
	Toplam	77	100	24	100	101	100		
Uzmanlık/doktorayı ailenin bulunduğu şehirde yapma durumu	Ever	23	29,87	10	41,67	33	32,67	0,683	0,408
	Hayır	54	70,13	14	58,33	68	67,33		
	Toplam	77	100	24	100	101	100		
Uzmanlık/doktorayı lisansüstü eğitimi tamamlanan üniversitede yapma durumu	Ever	7	9,09	9	37,5	16	15,84	Fisher's exact	0,002
	Hayır	70	90,91	15	62,5	85	84,16		
	Toplam	77	100	24	100	101	100		

Çalışmamıza dahil olan uzmanlık öğrencilerinin %27,27'si ve doktora öğrencilerinin %70,83'ü lisansüstü eğitimi sırasında başarılı olduğuna inandığı bölümü seçerken; uzmanlık öğrencilerinin %1,3'ü ve doktora öğrencilerinin %4,17'si lisansüstü eğitimi sırasında başarısız olduğuna inandığı bölümü seçmiştir (p<0,05) (Tablo 2).

Tablo 2. Uzmanlık ve doktora öğrencileri ile programa ilişkin bilgiler arasındaki ilişkiler-2

		Uzmanlık öğrencisi		Doktora öğrencisi		Toplam		Ki Kare Testi	
		n	%	n	%	n	%	Ki Kare	p
		Uzmanlık/doktora programa başvurma amacı	Prestij ve unvan için	35	45,45	9	37,5	44	43,56
Ailem istediği için	1		1,3	0	0	1	0,99		
Daha çok para kazanmak için	8		10,39	7	29,17	15	14,85		
Akademik alanda ilerlemek için	32		41,56	8	33,33	40	39,6		
Askere gitmek için	1		1,3	0	0	1	0,99		
Toplam	77		100	24	100	101	100		
Kendim belirledim	8		10,39	6	25	14	13,86		
Uzmanlık/doktora tezini konusunu belirleyen kişi	Uzmanlık/Doktora danışman hocam belirledi	26	33,77	7	29,17	33	32,67	3,279	0,194
	Kendim ve uzmanlık/doktora danışman hocam beraber belirledik	43	55,84	11	45,83	54	53,47		
	Toplam	77	100	24	100	101	100		
Uzmanlık/doktora eğitimi için seçilen bölümü belirlediği kriterler	Lisansüstü eğitimim sırasında başarılı olduğuma inandığım bölüm	21	27,27	17	70,83	38	37,62	20,904	0,001
	Lisansüstü eğitimim sırasında başarısız olduğuma inandığım bölüm	1	1,3	1	4,17	2	1,98		
	Lisansüstü eğitimim sırasında en çok merak ettiğim konuların olduğu bölüm	20	25,97	6	25	26	25,74		
	Diş hekimliğinde uzmanlık sınavında aldığım puan ile yerleşebileceğim bölüm	35	45,45	0	0	35	34,65		
	Toplam	77	100	24	100	101	100		
Uzmanlık/doktora eğitimi sırasında mobbinge maruz kaldığına düşünme durumu	Ever	40	51,95	20	83,33	60	59,41	6,229	0,013
	Hayır	37	48,05	4	16,67	41	40,59		
	Toplam	77	100	24	100	101	100		
Uzmanlık/doktora eğitimi sırasında müfredat programından memnun kalma durumu	Ever	16	20,78	3	12,5	19	18,81	0,825	0,662
	Hayır	44	57,14	15	62,5	59	58,42		
	Kararsızım	17	22,08	6	25	23	22,77		
Uzmanlık/doktora eğitimi alınan bölümden öğretim üyelerinden memnun olma durumu	Ever	35	45,45	15	62,5	50	49,5	2,99	0,224
	Hayır	20	25,97	6	25	26	25,74		
	Kararsızım	22	28,57	3	12,5	25	24,75		
Uzmanlık/doktora eğitim süresinin yeterli olma durumu	Çok uzun	11	14,29	12	50	23	22,77	15,697	0,001
	Yeterli süre	51	66,23	12	50	63	62,38		
	Çok kısa	9	11,69	0	0	9	8,91		
Uzmanlık/doktora eğitim süresinin yeterli olma durumu	Kararsızım	6	7,79	0	0	6	5,94	15,697	0,001
	Ever	6	7,79	0	0	6	5,94		
	Toplam	77	100	24	100	101	100		

Çalışmamıza katılan uzmanlık öğrencilerinin %51,95'i ve doktora öğrencilerinin %83,33'ü uzmanlık/doktora eğitimleri sırasında mobbinge maruz kaldığını düşünürken; uzmanlık öğrencilerinin %48,05'i ve doktora öğrencilerinin %16,67'si uzmanlık/doktora eğitimi sırasında mobbinge maruz kaldığını düşünmemektedir. Toplam olarak değerlendirildiğinde ise kişilerin %59,4'ü mobbinge maruz

kaldığını belirtirken, %40,6'sı mobbinge maruz kalmadığını belirtmiştir (p<0,05) (Tablo 2).

Çalışmaya katılan uzmanlık öğrencilerinin %66,23'ü ve doktora öğrencilerinin %50'si uzmanlık/doktora eğitim süresinin yeterli olduğunu düşünürken; uzmanlık öğrencilerinin %11,69'u uzmanlık/doktora eğitim süresinin çok kısa olduğunu düşünmektedir (p<0,05) (Tablo 2).

Mezuniyet sonrası yurt dışında çalışmayı düşünme durumları sorgulandığında hekimlerin 35'i evet, 34'ü hayır, 32'si kararsızım seçeneğini işaretlediği görülmüştür (p>0,05) (Tablo 3).

Tablo 3. Uzmanlık ve doktora öğrencileri ile programa ilişkin bilgiler arasındaki ilişkiler-3

		Uzmanlık öğrencisi		Doktora öğrencisi		Toplam		Ki Kare Testi	
		n	%	n	%	n	%	Ki Kare	p
		Mezuniyet sonrası yurtdışında çalışmayı düşünme durumu	Ever	26	33,77	9	37,5	35	34,65
Hayır	28	36,36	6	25	34	33,66			
Kararsızım	23	29,87	9	37,5	32	31,68			
Lisansüstü eğitim mezuniyet öncesi planların ve uzmanlık/doktora programına girdikten sonraki planların değişme durumu	Değişti	43	55,84	14	58,33	57	56,44	0,475	0,789
	Değişmedi	21	27,27	5	20,83	26	25,74		
	Kararsızım	13	16,88	5	20,83	18	17,82		
Sağlıkta şiddet haberlerinin gelecekteki mesleki hedefleri engelleme durumu	Ever	52	67,53	13	54,17	65	64,36	2,478	0,29
	Hayır	14	18,18	8	33,33	22	21,78		
	Kararsızım	11	14,29	3	12,5	14	13,86		
Uzmanlık/doktora programındaki süre (yıl)	0-1 yıl	17	22,08	3	12,5	20	19,8	14,665	0,005
	1-2 yıl	19	24,68	3	12,5	22	21,78		
	2-3 yıl	19	24,68	6	25	25	24,75		
	3-4 yıl	18	23,38	4	16,67	22	21,78		
	4 yıl ve üstü	4	5,19	8	33,33	12	11,88		
Uzmanlık/doktora eğitimi sırasında yurtdışı/yurtdışı derslerinde en az bir tane yaygın olma durumu	Ever	23	29,87	11	45,83	34	33,66	1,434	0,231
	Hayır	54	70,13	13	54,17	67	66,34		
	Toplam	77	100	24	100	101	100		
Uzmanlık/doktora programı sonrası çalışmak istenilen kurum	Kamu hastanesinde çalışmak istiyorum	5	6,49	0	0	5	4,95	1,946	0,378
	Özel sektörde çalışmak istiyorum	53	68,83	19	79,17	72	71,29		
	Üniversitede çalışmak istiyorum	19	24,68	5	20,83	24	23,76		
	Toplam	77	100	24	100	101	100		
	Teorik açıdan	3	3,9	0	0	3	2,97		
Uzmanlık/doktora eğitimi ile hangi açıdan daha iyi olduğuna inanıyorsunuz?	Pratik açıdan	15	19,48	3	12,5	18	17,82	1,709	0,426
	Teorik ve pratik açıdan	59	76,62	21	87,5	80	79,21		
	Toplam	77	100	24	100	101	100		

Çalışmamıza katılan uzmanlık ve doktora öğrencilerinin uzmanlık/doktora programında geçirdikleri süreler (0-1 yıl %19,8, 1-2 yıl %21,78, 2-3 yıl %24,75, 3-4 yıl %21,78, 4 yıl ve üstü %11,88 şeklinde) yaklaşık olarak homojen dağılmıştır (p<0,05) (Tablo 3).

Mobbinge maruz kalma durumu ile mezuniyet öncesi ve uzmanlık/doktora programı sonrası gelecek planlarının değişme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır (p>0,05) (Tablo 4).

Tablo 4. Mobbinge maruz kalma durumu ile mezuniyet öncesi ve doktora programı sonrası plan değişikliği durumu arasındaki ilişki

	Uzmanlık/doktora eğitimi sırasında mobbinge maruz kaldığına düşünme durumu						Ki Kare Testi		
	Ever		Hayır		Toplam		Ki Kare	p	
	n	%	n	%	n	%			
Lisansüstü eğitim mezuniyet öncesi planların ve uzmanlık/doktora programına girdikten sonraki planların değişme durumu	Değişti	38	63,33	19	46,34	57	56,44	4,42	0,11
	Değişmedi	11	18,33	15	36,59	26	25,74		
	Kararsızım	11	18,33	7	17,07	18	17,82		
	Toplam	60	100	41	100	101	100		

Prestij ve unvan için uzmanlık/doktora öğrencilerinin %88,64'ü, daha çok para kazanmak için başvuranların %86,67'si, akademik alanda ilerlemek için başvuranların %50'si özel sektörde çalışmak isterken; prestij ve unvan için başvuranların %2,27'si, ailesi istediği için başvuranların %100'ü, daha çok para kazanmak için başvuranların %13,33'ü ve askere gitmemek için başvuranların %100'ü kamu hastanesinde çalışmak istemektedir (p<0,05) (Tablo 5).

Tablo 5. Uzmanlık/doktora programına başvurma amacı ile uzmanlık/doktora programı sonrası çalışmak istenilen kurum arasındaki ilişki

	Uzmanlık/doktora programına başvurma amacı										Ki Kare Testi			
	Prestij ve unvan için		Ailem istediği için		Daha çok para kazanmak için		Akademik alanda ilerlemek için		Askere gitmemek için		Toplam	Ki Kare	p	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%				
Uzmanlık/doktora programı sonrası çalışmak istenilen kurum														
Kamu hastanesinde çalışmak istiyorum	1	2,27	1	100	2	13,33	0	0	1	100	5	4,95	67,183	0,001
Özel sektörde çalışmak istiyorum	39	88,64	0	0	13	86,67	20	50	0	0	72	71,29		
Üniversitede çalışmak istiyorum	4	9,09	0	0	0	0	20	50	0	0	24	23,76		
Toplam	44	100	1	100	15	100	40	100	1	100	101	100		

Uzmanlık/doktora eğitimini lisansüstü eğitimlerini tamamladıkları üniversitede yapma durumu ile uzmanlık/doktora eğitimi yapmayı istemede etkili olan kişiler arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$) (Tablo 6).

Tablo 6. Uzmanlık/doktora eğitimini lisansüstü eğitimi tamamlanılan üniversitede yapma durumu ile uzmanlık/doktora eğitimi yapmayı istemede etkili olan kişiler arasındaki ilişki

		Uzmanlık/doktora eğitimini lisansüstü eğitimi tamamlanılan üniversitede yapma durumu						Ki Kare Testi	
		Evet		Hayır		Toplam		Ki Kare	p
		n	%	n	%	n	%		
Uzmanlık/doktora eğitimi yapmayı istemede etkili olan kişiler	Kendim	10	62,5	69	81,18	79	78,22	6,961	0,138
	Ailemden biri	3	18,75	4	4,71	7	6,93		
	Diş hekimi olan arkadaşım	2	12,5	3	3,53	5	4,95		
	Diş hekimi olmayan bir arkadaşım	0	0	1	1,18	1	0,99		
	Lisansüstü eğitimim sırasında dersime giren asistan veya hocam	1	6,25	8	9,41	9	8,91		
	Toplam	16	100	85	100	101	100		

TARTIŞMA

Diş hekimliği fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanları arasında kadın akademisyenlerin oranı %61,71, erkek akademisyenlerin oranı %38,29 olarak bildirilmiştir.¹⁸ Çalışmamızda da benzer olarak katılımcıların %73,27'si kadın iken %26,73'ü erkektir. Her ne kadar erkeklerin akademik alanda daha başarılı olduğunu savunanlar olsa da bazıları da kadınların akademik alanda daha üstün olduğunu bildirmişlerdir.^{19,20} Cinsiyetin akademik alanda pek de önemli olmadığını savunanlar da mevcuttur.²¹⁻²³ Akademik camiada kadınların sayısının artması umut verici niteliktedir.

Taşsöker ve ark. tarafından yapılmış olan diş hekimlerinin mezuniyet sonrası kariyer planlarının incelendiği bir çalışmada; katılanların %52,3'ü mezuniyet sonrasında uzmanlık düşündüğünü, %32,3'ü uzmanlığı kazanana kadar pratisyen olarak diş hekimliği yapmayı düşündüğünü, %5,9'u çalışma hayatı boyunca uzmanlık düşünmediğini ve sadece 1'i doktora yapmayı düşündüğünü belirtmiştir.² Bu duruma pratisyen diş hekimliğiyle ilgili duyulan istihdam kaygısının, uzmanlığın maddi olanaklarının daha fazla olmasının ve tek branşta çalışma isteklerinin neden olduğu bildirilmiştir. Bu konuyla ilgili farklı ülkelerde yapılmış birçok çalışmada da benzer sonuçlar elde edildiği görülmüştür.^{3,4,7-14,24-31} Çalışmamıza katılanların yaş aralığını ilk sırada 26-30 yaş, ikinci sırada 23-25 yaş aralığı oluşturmaktadır. Buna göre mezuniyet sonrası ya da izleyen 3-5 yıl içinde uzmanlık/doktoranın tercih edilmesine neden olarak benzer şekilde genel diş hekimi olarak çalışmanın zorlukları, kendini geliştirme isteği, maddi

kaygılar gibi etkenlerin neden olduğunu düşünmekteyiz. Çalışma sonucu elde edilen veriler ışığında katılımcıların çoğunun uzmanlık/doktora eğitimleri için lisansüstü eğitimlerini tamamladıkları üniversitelerden farklı yerleri tercih etmelerinin nedeninin; yeni bilgiler, ekoller ve tedavi yaklaşımları öğrenme isteği olduğunu düşünmekteyiz.

Literatürde bulunan bir çalışmaya göre öğrencilerin diş hekimliğiyle ilgili eğilimlerinin ilk olarak prelinik dönemlerinde belirlemeye başladığı ve stajlarda kazandıkları klinik deneyimler, fakültelerindeki öğretim üyelerinin etkisi gibi faktörlerin kişilerin kariyer seçimlerinde etkili olduğu bildirilmiştir.⁶ Yürüttüğümüz çalışmanın sonuçlarına göre katılımcılara uzmanlık/doktora yapmakta oldukları bölümü seçme nedenleri sorulduğunda, ilk sırada lisansüstü eğitimleri sırasında başarılı olduklarına inandıkları bölüm olduğu için seçtiklerini belirtmişlerdir ($p<0,05$). Bu bilgiler ve literatürdeki bazı çalışmalar ışığında lisansüstü eğitimler sırasında alınan stajların ve öğretim elemanlarının, motive edici ve kişilerin uzmanlık dalını belirlemede önemli bir etkiye sahip olduğu sonucu çıkmaktadır.^{6,32,33}

İcra ettikleri meslek sebebiyle hekimlerin ruh sağlıkları yalnızca kendilerini değil, hizmet verdikleri toplumu da yakından ilgilendirmektedir. Hekimlerin depresyonda olmaları, verilen hizmetin kalitesini de olumsuz yönde etkilemekte ve iş yaşamlarında ciddi problemlere neden olmaktadır.³⁴ Ayrıca mezuniyetten sonra eğitimin devamının önemli olduğu bu meslek grubunda mobbing gibi sıkıntılar, akademik başarıyı ve motivasyonu da olumsuz yönde etkilemektedir.³⁵ Çalışmamızın sonuçlarına göre maalesef ki uzmanlık ve doktora öğrencilerinin çoğu uzmanlık/doktora eğitimleri sırasında mobbinge maruz kaldığını düşündüklerini ve mobbinge uğradığını belirtenlerin çoğunun uzmanlık/doktora eğitimine başladktan sonra gelecek planlarının değiştiğini ifade etmişlerdir ($p>0,05$). Literatürdeki çalışmalara paralel olarak mobbingin, hekimlerin gelecek planlarını etkilemede oldukça etkili olduğu düşünülmektedir.³⁴⁻³⁶ Mobbingin her kurum ve kuruluşta azaltılması amacıyla yetkililerce gerekli çalışmaların yapılması gerektiğine inanmaktayız.

Çalışmamıza dahil olan katılımcıların uzmanlık/doktora eğitimleri bitiminde yurt dışında çalışmayı düşünme durumları sorgulandığında istatistiksel olarak anlamlı olmasa da çoğunluğun yurt dışı planlarının olmasının ve katılımcıların büyük çoğunluğunun sağlıkta şiddet haberlerinin gelecekteki mesleki hedeflerini engellediğini ifade etmesinin, ülkemizdeki uzman hekim istihdamı açısından yakın gelecekte sıkıntı yaşanabileceğinin belirtilelerinden olduğunu düşünmekteyiz.

Dünya çapında yapılmış birçok çalışmada diş hekimliği öğrencilerine neden belirli bir uzmanlık alanı seçtikleri sorulduğunda genellikle, daha yüksek gelir elde etmek, hastalarının yaşamları üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmak ve belirli branşlara özel ilgilerinin bulunması gibi

yanıtlar alınmıştır.^{6,11,33,37} Çalışmamıza dahil olan uzmanlık/doktora öğrencileri programa katılma nedenleri olarak ilk sırada prestij ve unvan kazanmak olduğunu belirtirken ikinci sırada ise akademik alanda ilerlemek olduğunu bildirmiş olmalarına rağmen; çoğunluğun eğitimlerinin sonunda özel sektörde çalışmak istemesinin, öncelikle kazancın artırılmasının istenmesi ve akademisyenliğin maddi beklentiyi karşılamamasından kaynaklandığını düşünmekteyiz.

SONUÇLAR

Yapılan literatür taramasında ülkemizdeki uzmanlık ve doktora öğrencilerinin akademisyenlik hakkındaki gelecek planlarının sorgulandığı başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Uzman/doktorali dış hekimleri arasında akademik hayata yönelimin incelendiği çalışmaların ülke çapında oldukça fazla sayıda katılımıyla yapılmasının, ileride akademisyen ihtiyacının nedeni karşılanabileceğinin ortaya konulması açısından oldukça kıymetli sonuçlar vereceğini düşünmekteyiz. Akademisyenliğin maddi getirisinin diğer sektörlere göre daha az olması ve meşakkatli bir süreç olmasından ötürü uzman/doktorali dış hekimleri tarafından pek tercih edilmemektedir. Sağlıkta şiddet ve mobbing gibi nedenlerle oluşan olumsuz çalışma şartları düzeltilmezse ülkemizdeki uzman hekimlerin başka ülkelere daha iyi şartlarda çalışmak amacıyla gidebileceği gerçeği unutulmamalıdır. Akademik alanla ilgili de şartlar iyileştirilip daha cazip hale getirilmezse öğretim elemanı ihtiyacı ve açığının gittikçe artacağı, bu nedenle dış hekimliği temel eğitiminin yakın gelecekte özellikle yeni açılmış fakültelerde aksamaya uğrayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Taşşöker M, Kök H, Şener SÖ. Knowledge on dental specialties among dental patients who referred to a dental faculty. *Yeditepe J Dent* 2017; 13(3): 25-30.
2. Taşşöker M, Çelik M. Diş hekimliği öğrencilerinde mezuniyet sonrası kariyer ve uzmanlık motivasyonu. *Selcuk Dent J* 2019; 6(4): 108-111.
3. Kanmodi K, Badru A, Akinloye A, Wegscheider W. Specialty choice among dental students in Ibadan, Nigeria. *Afr J Health Professions Educ* 2017; 9(1): 21-23.
4. Divaris K, Barlow P, Chendea S, Cheong W, Dounis A et al. The academic environment: the students' perspective. *Eur J Dent Educ* 2008; 12 (Suppl 1): 120-130.
5. Saeed S, Jimenez M, Howell H, Karimbux N, Sukotjo C. Which factors influence students' selection of advanced graduate programs? One institution's experience. *J Dent Educ* 2008; 72(6): 688-697.
6. Aksoy A, Yanıkoğlu N. Diş hekimliği fakültesi öğrencilerinin protetik diş tedavisi anabilim dalında uzmanlaşma konusundaki motivasyonlarının değerlendirilmesi. *Ata-*

türk Üniv Diş Hek Fak Derg 2019; 29(4): 623-630.

7. Haslach SD, Aytepe Z, Kokkari A, Azrak B, Ehlers V, et al. Country and gender differences in the motivation of dental students—An international comparison. *Eur J Dent Educ* 2018; 22(4): e724-e729.
8. Karibe H, Kawakami T, Suzuki A, Warita S, Ogata K, et al. Career choice and attitudes towards dental education amongst dental students in Japan and Sweden. *Eur J Dent Educ* 2009; 13(2): 80-86.
9. Mlangwa MM, Matiko M. Career Development Plans of Dental Students at Muhimbili University of Health and Allied Sciences, Tanzania. *Research in Health Sci* 2017; 2(3): 233-246.
10. Freire MdCM, Jordao LMR, de Paula Ferreira N, de Fatima Nunes M, Queiroz MG, et al. Motivation towards career choice of Brazilian freshman students in a fifteen-year period. *J Dent Educ* 2011; 75(1): 115-121.
11. Dhima M, Petropoulos VC, Han RK, Kinnunen T, Wright RF. Dental students' perceptions of dental specialties and factors influencing specialty and career choices. *J Dent Educ* 2012; 76(5): 562-573.
12. Aggarwal A, Mehta S, Gupta D, Sheikh S, Pallagatti S, et al. Dental students' motivations and perceptions of dental professional career in India. *J Dent Educ* 2012; 76(11): 1532-1539.
13. Santos BFd, Nicolau B, Muller K, Bedos C, Zuanon ACC. Brazilian dental students' intentions and motivations towards their professional career. *J Dent Educ* 2013; 77(3): 337-344.
14. Knevel RJ, Gussy MG, Farmer J, Karimi L. Nepalese dental hygiene and dental students' career choice motivation and plans after graduation: a descriptive cross-sectional comparison. *BMC Med Educ* 2015; 15(1): 1-9.
15. Sam G. Orthodontics as a prospective career choice among undergraduate dental students: a prospective study. *J Int Soc Prevent Communit Dent* 2015; 5(4): 290-295.
16. Sam G, Alghmlas AS, Alrashed MI, Alaskar ZA. Working environment and specialty of choice chosen by the dental students at Prince Sattam Bin Abdulaziz University, Saudi Arabia: a cross-sectional study. *J Int Soc Prevent Communit Dent* 2016; 6(1): 1-5.
17. Nassar U, Fairbanks C, Kilstoff A, Easton R, Flores-Mir C. Career plans of graduates of a Canadian dental school: preliminary report of a 5-year survey. *J Can Dent Assoc* 2016; 82(g16): 1-6.
18. Türk Dişhekimleri Birliği. 'Türk Dişhekimleri Birliği Kuruluşlarına Göre Dişhekimliği Fakülteleri'. Erişim: 25.02.2022. https://www.tdb.org.tr/sag_menu_goster.php?id=341.
19. Brouns M. The gendered nature of assessment procedures in scientific research funding: The Dutch case. *Higher Educ Eur* 2000; 25(2): 193-199.

- 20.** DeBerard MS, Spielmans GI, Julka DL. Predictors of academic achievement and retention among college freshmen: a longitudinal study. *College Stu J* 2004; 38(1): 66-81.
- 21.** Bridgeman B, Wendler C. Gender differences in predictors of college mathematics performance and in college mathematics course grades. *J Educ Psychol* 1991; 83(2): 275-284.
- 22.** Schram CM. A meta-analysis of gender differences in applied statistics achievement. *J Educ Behav Stat* 1996; 21(1): 55-70.
- 23.** Ryland EB, Riordan RJ, Brack G. Selected characteristics of high-risk students and their enrollment persistence. *J College Student Develop* 1994; 35(1): 54-58.
- 24.** Aguiar CM, Pessoa MAV, Câmara AC, Perrier RA, de Figueiredo JAP. Factors involved in the choice of dentistry as an occupation by pernambuco dental students in Brazil. *J Dent Educ* 2009; 73(12): 1401-1407.
- 25.** Bagley P, Lin V. The development and pilot testing of a rapid assessment tool to improve local public health system capacity in Australia. *BMC Public Health* 2009; 9(1): 1-16.
- 26.** Barnard D, Pendlebury M. Career pathways. *Bri Dent J* 2000; 188(11): 583-583.
- 27.** Brand A, Chikte U. Student attitudes to dentistry in South African dental schools. *J Dent Assoc South Afr* 1997; 52(12): 713-720.
- 28.** Chattopadhyay A, Chatterjee M. Career aspirations of dental students in a dental college in Calcutta, India. *Indian J Dent Res* 1991; 2(1-2): 10-12.
- 29.** Guay AH. Access to dental care: the triad of essential factors in access-to-care programs. *J Am Dent Assoc* 2004; 135(6): 779-785.
- 30.** Karibe H, Suzuki A, Sekimoto T, Srithavaj MT, Iamaron A, et al. Cross-cultural comparison of the attitudes of dental students in three countries. *J Dent Educ* 2007; 71(11): 1457-1466.
- 31.** Kuusela S, Honkala E, Hausen H, Rwakatema D, Gyua I, et al. Opinions of dental students in Dar es Salaam (Tanzania) and in Kuopio (Finland) concerning studies and expectations for future career. *Afr Dent J* 1993; 7: 20-26.
- 32.** Scarbecz M, Ross JA. The relationship between gender and postgraduate aspirations among first-and fourth-year students at public dental schools: a longitudinal analysis. *J Dent Educ* 2007; 71(6): 797-809.
- 33.** Gallagher J, Clarke W, Wilson N. Understanding the motivation: a qualitative study of dental students' choice of professional career. *Eur J Dent Educ* 2008; 12(2): 89-98.
- 34.** Givens JL, Tjia J. Depressed medical students' use of mental health services and barriers to use. *Acad Med* 2002; 77(9): 918-921.
- 35.** Demir F, Ay P, Erbaş M, Özdil M, Yaşar E. İstanbul'da

bir eğitim hastanesinde çalışan tıpta uzmanlık öğrencilerinde depresyon yaygınlığı ve ilişkili etkenler. *Türk Psikiyatri Derg* 2007; 18(1): 31-37.

36. Tanrıverdi D. Üniversitelerde çalışan öğretim elemanlarının mobbing deneyimleri ve mobbingin bireyler üzerindeki psiko-sosyal etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2016.

37. Inclan ML. Assessment of the financial consequences of residency training in the field of dentistry, Yüksek Lisans Tezi, Saint Louis Üniversitesi, 2021.